

Hikmət və nəsihətlər

Nizami

© Nizami, Hikmətlər və Nəsihətlər, Bakı, Yazıçı 1982

Zülmkarlıq dağıdar, bərbad eylər ölkəni,
Ədalət səadətlə abad eylər ölkəni.

Xəcalətdən haraya qoyarsan başını sən?
Xalqı çıxart ağ günə, at zülmün daşını sən.

Dünyaya fateh olmaz zülmkarlıq, rəzalət,
Yer üzünün fatehi ədalətdir, ədalət!

Məmləkətin dayağı ədalətdir hər zaman,
Ədalətlə nəsibin səadətdir hər zaman.

Hər ürəyi sevindir, xürrəm yaşa dünyada,
Tanrı qoymaz ki, dəysin oxun daşa dünyada.

Eşqinlə atəşə dön, nifrətinlə buza dön,
Elm yolunda günə dön, aya dön, ulduza dön!

Hər əməlin üstündən sanma keçəndi dövran,
Hər yaxşını, yamanı yaxşı seçəndi dövran.

Ağıl, kamal bəsləməz igidliyə ədavət,
Hünər də, igidlik də ədalətdir, ədalət!

Haqsızlığa uyaraq günaha batmaq nədir?
Qan töküb, zalım olub, abrını atmaq nədir?

Xalqa divan tutanı divan gözlər hər yanda,
Məzlumların fəryadı qorxuludur cahanda.

Su kimi, yavanlığın su olsun, savab olsun,
Od kimi yanan qəlbin özünə kabab olsun.

Zəhmət fəryad deyildir, bir şadlıqdır insana,
Zəhmətinin axırı rahatlıqdır insana.

Qana qəltan etsə də səni zəhmət tikanı,
Çalışmaqdan usanma, işə alışdır canı.

Öz halal zəhmətinlə namuslu insan sayıl,
Hər yetənə əl açma, əl açıb olma sail.

Poladdan dağ olsa yenə də, inan.
Vurub parça-parça dağıdar insan.

Çox iti zehinlər yatan oldular,
Axırda saxsı qab satan oldular.

Bal verən arının bircəsi, yəqin,
Yüzündən yaxşıdır bal yeyənlərin.

Bu nə tənbəllikdir? Giriş bir işə,
Bekarlıq insanı sıxar həmişə.

Kimin ki, dünyada bir məşuqu var,
Eləsi həqiqi bir aşiq olar.

Sənə bircə dilbər elər kifayət,
Tək qalar çox arvad alan nəhayət.

Ünsiyyəti hansı kəs arayıbdır yaxşıda,
Məqamında işinə yarayıbdır yaxşı da.

Hikmət dəni səpdim ki, vəfa dəni cücərsin,
Hamı alqış oxuyub, bir gün barını dərsin.

Ülvi eşqə can atar əsil insan cahanda,
Bəşər ülvi eşqiylə qazanıb şan cahanda.

Sadiq dostun sağaldar şəfasıyla yaranı,
Dönük dostun sızladır cəfasıyla yaranı.

Bədən duymaz havadar kimdir sənə dünyada,
Ürək duyar vəfadar kimdir sənə dünyada.

Həyat nəyə gərəkdir bir həmdəmin olmasa?
İnsan çətin yaşayar dosta əmin olmasa.

Qoy başımın altı olsun bir dəmir.
Qanlı zər kəməri könlüm istəmir.

Şüşəyə öncə sən vurma daş, kəsək,
Qırılsa, çətindir onu düzəltmək.

Qəm xar varkən qəm yemə, dərindən düşün bunu.
Köməyin varsa, durma, sındır qəmin boynunu.

O dostluqda ki, vardır “sənin-mənim” – bunu bil,
O bir düşmənçilikdir, o əsla dostluq deyil.

Nə eyləsə sənə övladın, inan.
Onu görəcəkdir öz övladından.

Çalış öz xalqının işinə yara.
Geysin əməlinlə dünya zər-xara.

İnsana arxadır onun kamalı,
Ağıldır hər kəsin dövləti, malı.

Hər bir şey təməldən möhkəm quruur,
Təməlsiz binalar çox tezdə uçur.

Öz ağılının gözüylə baxan kimdir aləmə,
Ən qüdrətli, yenilməz bir hakimdir aləmə.

Usta olmayanda çətin gedər iş,
Ustanı tap, sonra bir işə giriş.

Ağıllı adamlar səbirsiz olaz,
Keçi bir arpayla heç ətə dolmaz.

Yalnız sözlə yüksəlib ərsə mənə düşüncə,
Nə qocaya baxandır, nə də gəncə düşüncə.

Bilənlər padşahı olsa da yenə,
Bu gənclər möhtacdır qoca fikrinə.

Fələk açsa başına nə pəstəha yaxşıdır,
Nadan dostdan ağıllı düşmən daha yaxşıdır.

Ucalmağa qoyarmı qafilliyi insanı?
Qafil insan dəlidir, onda düşüncə hanı?!

Boş durma, yaz, alışdır gözəl xəttə qələmi,
Yazmasan da, götürüb barı qəddə qələmi.

Göyün əyrisi kimi sarılma bu dünyaya,
Sənin olmayan şeyə sarılıb salma saya.

Varsa suyun, çörəyin, yoxluqdan qəmə batma,
Əlini çömçə edib, hər kasaya uzatma.

Torpaq ye, çörəyini xəsisin yemə ancaq,
Torpaq olma, varlığın əzilib tapdanacaq.

Zərrəcə varlığının daha bilsən duzunu.
Bu şitlikdən qaçarsan bütün ömrün uzununu.

Dəyərsiz sözlərdən uzaq ol bir az!
Əyri pərdələrdə çalğı çalınmaz.

Hünər ardınca qoş, xalqa hünər saç
Qapılar bağlandı, ər ol, qapı aç.

Hər şeydə bir eyib var, hər şeydə bir hünər var,
Gözünü yum eyibə, özünə hünər axtar.

Yaxşılığı əzəldən adət etsən özünə,
Yaxşılığın hər yanda qapı açar üzünə.

Şirin sulu bulaq tək coşub çağla həyatda,
Şirin suyun yerini nə verər kainatda?!

Gövhər kimi saf insan zərif olur cahavda,
İnsan nəyə gərəkdir təlaşı yoxsa canda?!

Şir, pələng ovla yaşar, libasıdır dərisi,
Tapdığıyla dolanan olmaz tamah hərisi.

Varkən sağlıq əldə, cavanlıq əldə,
Sənindir hər murad, hər xoş əməl də.

Köləlik zəncirini zillətsiz atmaq olmaz?
İztirabsız, əzabsız şərəfə çatmaq olmaz.

Yaxşı iş də görsən, pis iş də, inan,
Unutmaz onları bu qoca dövrən.

Kim ki, zülmün evini bərdad edib indidən,
Öz sabahkı evini adab edib indidən.

Çox da fəryad etmə çırağım sönüb,
Qəbrin kandarından çox adam dönüb.

Ülviyyət timsalı tək ucalmağa çalış sən,
Ülviyyət göylərindən öc almağa çalış sən.

El gözündə Nizami ucalıbdır düzlükdən,
İlhamına, qəlbinə güc alıbdır düzlükdən.

Doğruluqla köməkdir hər bir ərə yaradan,
Doğru ol ki, yetirsin hər zəfərə yaradan.

Əzəl gündən qiymətlidir bir incirdir doğru söz,
Acısıyla könüllər sevincidir doğru söz.

Doğruya azacıq bənzəyən yalan,
Yaxşıdır yalana bənzər doğrudan.

Çox da dünya qəmini pərən salan şərabdır,
Ağa, içmə, ağlını əldən alan şərabdır.

Halaldır demişdilər hər məqamla bu meyə,
Sonra haram etdilər ağla düşməndir deyə.

Yol göstərən ağılı məst eləmək yaramaz,
Sərçə üçün tərlana qəsd eləmək yaramaz.

Çox sərxoş qıfılı özü açar şad,
Ayılıb, oğrudan eyləyər fəryad.

Hər kəsin başını qızdırsa şərab,
Anlamaz duzludur, ya şitdir kabab.

Allahlıq edərsən nəfsi saxlasan,
Acgözdür öküzlə eşşək hər zaman.

Ölçüb-biçib yeməyə çalışmağın yaxşıdır,
Az-az yeyib, pəhrizə alışmağın yaxşıdır.

Yersiz gülən dodağı bağlamağın yaxşıdır,
Boş gülüşdən yerində ağlamağın yaxşıdır.

Dövlət quşu humaysan, qayən səadət olsun,
Az yemək, az danışmaq, nəciblik adət olsun.

Belədir dünyanın hər işi, əlbət,
Biri zərər görər, biri mənfəət.

Varmıdır sümüksüz ilik, ya beyin,
Arısız şan balı olarmı, deyin?

Tənək ağlamasa vaxtında zar-zar,
Yetirməz axırda sevinclərlə bar.

Əgər eyləsəydi ulduz ömrü şad.
Onda hər münəccim olar Keyqubad.

Yüz qoyun görsə də yenə canavar,
Sürüdən yoxsulun payını alar.

Arpa tərəzidə çox olsa əgər,
Tərəzi qızıldan tez üz döndərər.

Halal ye tərlan tək, halal ov ara,
Bənzəmə leş üstə qonan quşlara.

Hər anadan olan övladdır məgər?
Hər çiçək bar verməz, hər qamış-çiçək.

Qalsa ovçuluqdan bir tülək tərlan
Sərçədən də təpik yeyəcək hər an.

Şirlərin, aslanların rəsmi çoxdur sarayda,
Canı yox ki, tərpedə yüz zopa da, haray da!

Şadam ki, dünya evi darısqaldır əzəldən,
Qəm gedər, şadlıq gələr – adi haldır əzəldən.

Üstünlükdə varlığın birincidir dünyada,
Hər canlı da sənintək bir incidir dünyada.

Şirlər davasına girən bir qoçaq,
Gərək şir dişini göstərsin ancaq.

Sözünə düşmənin gözlərilə bax,
Onda yaxşı-pisi görərsən ancaq.

Həkim xəstələrə eyləyər əlac,
Xəstələnsə olar özgəyə möhtac.

Bir şeyə olarsa iki müştəri,
Əlbəttə, o şeyin artar dəyəri.

Körpü su üstündə olmasa, düşün,
Kimə xeyri vardır belə körpünün.

Yüz damarı kəsib çoxlu qan alan,
Titrər əli, alsa öz damarından.

Əqrəb düşmənçiliyi betərdir əjdahadan,
Əjdaha aşkar vurur, əqrəb gizli hər zaman.

Bünövrəsi əyri qoyulan evin,
Bir gün dörd divarı uçacaq, yəqin!

Qətrəni dənizə atsalar əgər,
Başqa qətrələrdən kim onu seçər?

Qifila çox zaman tapılmaz açar,
Bir açan tapılar, nəhayət açar.

Xurmanın ağacı olmazsa uca,
Uşaqlar çox ziyan verər ağaca.

Sormadan kim sözə başlasa, bişəkk,
Sözünü küləyə sovurmuş, demək.

Gənclikdir insana gözəllik verən.
Gözəllik sönərsə qəlb olurmu şən?

Yaltaq zəncirini şir qırdı atdı,
Odur böyüklükyə dünyada çatdı.

Ağıllı olarsa bir tülkü, inan,
Məhv edər canavar olsa da düşmən.

Dovşanını hər bir yerin, — məsəl var,
Yenə də o yerin tazısı tutar.

Veb direktor: Betti Bleyer

Yığdı: Nərgiz Abadi

Yoxladı və veb üçün hazırladı: Aydan Nəcəfova

AZERİ.org-a qoyuldu: Fevral 2005